

Dariusz Krasnodębski, Paul Berford, Urszula Jarosińska

Zajączki, gm. Juchnowiec, woj. białostockie, St. I, AZP 42-87/2

Informator Archeologiczny : badania 24, 89-90

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

metrów. Wykop nr 2 o wymiarach 12,0 x 2,5 m wytyczono w części wschodniej w odległości 10,6 m od wykopu nr 1. Okazał się on całkowicie jałowy; ze względu na zupełnie zniszczoną pierwotną stratygrafię, przebadano go fragmentarycznie. Wykop nr 3 znajdował się między rowami 1 i 2, w odległości 6,5 m od krawędzi wschodniej wykopu 1. Wymiary rowu wynosiły 12,0 x 1,5 m. Założono go w miejscu domniemanego łuku skrętu wału z południowego wschodu na wschód. Przebadano tylko 4 środkowe metry, w których zachowała się nietknięta stratygrafia (od 4-go do 8-go metra licząc od strony majdanu). Na tej niewielkiej przestrzeni uchwycono warstwy rozsypiskowe wału analogiczne do odsłoniętych w wykopie nr 1. Brak było jedynie kamieni, które w tym sondażu w ogóle nie występowały. Uchwycenie warstwy rozsypiskowej wału w wykopie nr 3 pozwoliło na prześledzenie łuku jego skrętu w stronę wschodnią. Będzie to miało zasadnicze znaczenie przy pracach nad rekonstrukcją zniszczonych parti umocnień grodu bródnowskiego. Znaczny stopień dewastacji terenu, na którym miał się znajdować drugi, domniemany jego człon nie pozwala na jednoznaczne rozstrzygnięcie sporu, czy gród bródnowski miał mniejsze wymiary niż zakładano i czy był dwu, czy jednoczłonowy. Na korzyść tej ostatniej hipotezy mogłaby przemawiać niska warstwa kulturowa w jego części wewnętrznej. Jej szczupłość rzuca się w oczy mimo stopnia zniszczenia majdanu.

Reasumując, badania prowadzone w latach 1989 i 1990 nie stwierdziły istnienia drugiego członu grodu bródnowskiego.

Bardzo ciekawe światło na dzieje osadnictwa tego obszaru rzuca stratygrafia najniższych położonych warstw w wykopie nr 1. Odsłonięto tam warstwę szarej, sypkiej ziemi z dużą ilością węgla drzewnego a także z materiałem ceramicznym i szczątkami zwierzęcymi. Zalegała ona poniżej warstwy rozsypiskowej wału. Świadczy to dowodnie, że gród nie powstał na surowym korzeniu lecz, że wydma na której go wzniesiono była zamieszkała już wcześniej. Część ceramiki z warstwy „szarej” pochodzi z okresu starszego niż wczesne średniowiecze, jednak pozostały materiał jest analogiczny do znanego z osady bródnowskiej badanej w latach 1950-52 i 1961-66 przez p. doc. dr K. Musiałowicz i dra B. Gerlacha. W świetle ostatnich badań należałoby przypuszczać, że osada ta zajmowała również teren wydmy, na której później wzniesiono gród. Wielkość i bogactwo osady w zestawieniu z ubóstwem grodu i szczupłością jego wymiarów zdają się sugerować, że mógł on pełnić funkcję refugium.

Warszkowo, gm. Sławno, woj. śląskie St. 27 patrz okres rzymski

Wilkowice, woj. śląskie St. 1 patrz okres halszacki

Zajączki, gm. Juchnowiec
woj. białostockie St. I AZP
42-87/2

Polska Akademia Nauk
Instytut Historii Kultury Materialnej
Zakład Epoki Metali
Podlaska Ekspedycja Archeologiczna

Badania prowadził mgr Dariusz Krasnodębski — pracownik PEA, Paul Berford — stypendysta Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Urszula Jarosińska — geolog oraz studentka IA UW Ewa Pokrant. Finansował WKZ w Białymstoku. Pierwszy sezon badań. Grodzisko wczesnośredniowieczne.

Grodzisko zlokalizowane jest na niewielkim wyniesieniu znajdującym się na dnie doliny zalewowej Narwi, w odległości ok. 1 km na północ od obecnego nurtu rzeki. Obiekt ten ma średnicę ok. 30 m, regularny prawie okrągły kształt i wysokość ok. 80 cm — 1 m w stosunku do otaczających go łąk.

Badania na tym stanowisku podjęte zostały z inicjatywy dr. Zbigniewa Kobylińskiego, jako jeden z elementów działalności Podlaskiej Ekspedycji Archeologicznej. Celem ich było rozpoznanie funkcji oraz chronologii tego obiektu, istotnych z punktu widzenia tła osadniczego dla badanego od kilku sezonów przez PEA stanowiska w Haćkach, gm. Bielsk Podlaski. Wstępnym etapem, przed przystąpieniem do właściwych badań, było wykonanie dokładnego planu stanowiska wraz z otaczającym je terenem. Plan ten ujawnił kilka różnic w topografii w stosunku do mapy 1 : 25 000 oraz planu grodziska wykonanego w 1979 r. przez inż. J. Felmanna. Dokładne badania powierzchniowe ujawniły także istnienie bardzo rozległego kompleksu osad datowanych na okres od początków wczesnego średniowiecza (VII-VIII w.?) — osada położona najdalej na zachód od grodziska, aż do okresu średniowiecza (XII-XIII?) na osadach otaczających bezpośrednio wzniesienie grodziska. Działania terenowe rozbite zostały na dwa etapy. Pierwszy z nich odbył się w maju i czerwcu i prace skoncentrowały się wówczas na terenie grodziska, gdzie otwarto dwa wykopy. Jeden z nich przecinał stanowisko po osi W-E i miał wymiary 22 m x 2 m. Założony on został w celu sprawdzenia układów stratygraficznych w części środkowej oraz na wale i w fosie grodziska. Drugi z wykopów wytyczono nad niewielkim zagłębieniem w południowo-wschodniej części wzniesienia sugerującym istnienie w tym miejscu jakiegoś obiektu. W pierwszym z wykopów odsłonięto układ warstw o grubości ok. 1 m i długości ok. 3 m tworzących nasyp wału, nie uzyskując jednak odpowiedzi na pytanie dotyczące jego konstrukcji. Od strony wewnętrznej natrafiono na niewielkie zagłębienie, które może być rowem otaczającym wnętrze grodziska. Wypełnisko jego zawierało materiał starożytny (opracowanie

chronologii materiałów pozyskanych podczas tegorocznych badań nie zostało jeszcze ukończonych). W części centralnej stanowiska natrafiono na nowożytny wkop oraz jakiś układ stratygraficzny, którego rozpoznanie ze względu na niewielkie rozmiary wykopu było niemożliwe. Być może stanowi on pozostałość studni. Drugi tego rodzaju obiekt odsłonięto w wykopie założonym w części południowo-wschodniej. Natrafiono w nim, po zdjęciu kilku warstw ziemi, na zachowane w bardzo dobrym stanie pozostałości drewnianego ocembrowania studni o rozmiarach ok. 2 m x 2 m (obiekt ten o kształcie prawie dokładnie kwadratowym znajdował się w samym środku wykopu o rozmiarach 4 x 4 m, przesunięty jedynie o kąt ok. 45 w stosunku do osi wykopu). Konstrukcja studni zbudowana była z grubych desek, które na narożnikach były umocnione wbitymi pionowo palami (zachowało się tylko drewno z desek). Niestety ze względu na szybkie napływanie wody nie udało się wyeksplorować tego obiektu do calca. Studnię tę wydatowano na podstawie znalezionych nielicznych fragmentów ceramiki na okres wczesnego średniowiecza. Poza wyniesieniem grodziska, w widocznym na powierzchni niewielkim zagłębieniu fosy, odkryto na jej dnie (na głębokości ok. 1 m) fragment obiektu wczesnośredniowiecznego zawierającego stosunkowo dużą ilość ceramiki z XII (?) w.

Łączny obszar przebadany wykopaliskowo na terenie grodziska i otaczającej go fosy wyniósł ok. 70 m².

W drugim etapie badań przeprowadzonym w październiku głównym celem było rozpoznanie osad otaczających grodzisko. Dokonano tego stosując serię niewielkich dołów sondażowych, dzięki którym sprawdono występowanie warstwy kulturowej oraz pozyskano niewielką ilość materiału ceramicznego (wstępne datowanie XII-XIII w.).

Oprócz działań typowo archeologicznych, przeprowadzono także szereg prac mających na celu poznanie tła geologiczno-morfologicznego terenu otaczającego grodzisko. Jak na razie nie udało się jednak jeszcze uzyskać odpowiedzi na pytania dotyczące stosunków wodnych panujących na tym terenie we wczesnym średniowieczu. Możliwe to będzie dopiero po wykonaniu serii wierceń w starorzeczach otaczających wzniesienie, na którym znajduje się grodzisko i osada. Prace te połączone z nieco dokładniejszym przebadaniem wnętrza grodziska wydają się być warunkiem koniecznym do pełnego, na miarę istniejących środków, rozpoznania tego niewątpliwie bardzo interesującego stanowiska.

Zalesie, woj. białkopodlaskie
St. VI AZP 60-89/36

Uniwersytet Warszawski
Instytut Archeologii

Badania prowadziła mgr Joanna Kalaga. Finansowało Biuro Badań i Dokumentacji Zabytków w Białej Podlaskiej. Cmentarzysko kurhanowe z wczesnego średniowiecza (XII-XIII w.).

Stanowisko znajduje się przy leśnej drodze w odległości około 300 m na północ od międzynarodowej szosy Biała Podlaska — Brześć i około 2,5 km na południe od rzeki Krzny. Cmentarzysko założone zostało nad brzegiem niewielkiego strumienia wpadającego do Krzny.

Do dnia dzisiejszego zachowało się 31 kurhanów. Występują one na powierzchni około 4000 m². Z analizy przestrzennej cmentarzyska wynika, że kurhany układały się w kręgi. Kurhany zachowały się w postaci owalnych lub okrągłych nasypów o zróżnicowanej wielkości (średnica u podstawy od 2 m do 12 m, wysokość od 0,50 m do 2 m). Większość kurhanów nosi ślady uszkodzeń w postaci głębokich, współczesnych wkopów.

Mapę sytuacyjno-wysokościową stanowiska w skali 1:200 wykonali dr A. Zbuski i inż. M. Kłaczyński z Katedry Fotogrametrii SGGW AR w Warszawie. Pracami wykopaliskowymi objęto trzy kurhany nr 1, 2, 3, usytuowane w centralnej części cmentarzyska.

Celem prac było ustalenie typu pochówków, budowy kopców, określenie ich chronologii i przebadanie przestrzeni między kurhanami.

Wytyczono wykop o powierzchni 248 m². Budowa trzech kurhanów była identyczna. Ustalono, że pierwotnie były to kurhany o okrągłych nasypach, których średnice u podstawy wynosiły około 6 m.

Poza warstwami destrukcyjnymi (współczesne wkopy rabunkowe) w kurhanach nr 1-3 wyróżniono V warstw. W humusie występowała niewielka ilość materiału w postaci drobnych przepalonych kości. Występowały one na szczycie i u podstawy kurhanu nr 1 oraz na szczycie kurhanu nr 2. Nie zaobserwowano natomiast śladów kości w humusie kurhanu nr 3. U podstawy kurhanu 2 znaleziono skupisko dużych fragmentów dwóch naczyń, które można datować na XII-XIII wiek. Natomiast w humusie kurhanu nr 1 znaleziono kablączek wykonany z drutu brązowego, wity w półtora zwoju. Najlichnieszy materiał występował w warstwie II i III (w nasypie). Materiał z tych warstw można datować na okres wpływów rzymskich. Nieliczny materiał stwierdzony został również w warstwie IV (spalenizny). Ceramika zalegająca w warstwie spalenizny była rozproszona i nie nosiła śladów opalenia czy też przepalenia, na podstawie cech morfologicznych i technologicznych można ją datować na XII-XIII w.

Warstwa spalenizny w przebadanych kurhanach powstała w miejscu jej odkrycia. Nie można jej utożsamiać z warstwą ciałopalenia (brak śladów konstrukcji stosów, przepalonych kości ludzkich oraz przepalonych zabytków). Należy jej przypisywać znaczenie raczej symboliczne.

W żadnym kurhanie nie znaleziono właściwego pochówka. Ślady przepalonych kości wystę-